

le Ages (173-206) analizira odnos predijalaca sa Zagrebačkim kaptolom i biskupima u 14. i 15. stoljeću te nastanak posebnoga identiteta predijalaca. Rad analizira njihova prava i obveze definirane u kaptolskim statutima, a potom njihov odnos sa zagrebačkim biskupima vidljiv u organiziranju sabora. Predijalci su imali obvezu vjernosti i posjedovanja pisane isprave o vlasništvu, čime su Kaptol i biskupi imali sredstva za kontrolu predijalaca. Autorica potom ističe drugi element koji je znatno utjecao na formiranje njihova identiteta, a to je bilo pravo na suodlučivanje u parnicama s biskupovim upraviteljem ili, u slučaju Kaptola, pravo na izbor vlastitoga suca. Potom se analiziraju ekonomske i, rjeđe, vojne obveze prema Kaptolu i biskupu preko simboličnih praksi radi stvaranja slike hijerarhije, poput ugoščavanja kaptolskoga upravitelja u znak podložnosti. U posljednjem poglavlju autorica prikazuje promaknuće u status predijalca kao način uspinjanja po društvenoj ljestvici, odnosno uspostavljanja nove svakodnevice, a time i identiteta. Budući da je vjernost bila važan uvjet, biskupi su u status predijalaca često promovali rodbinu ili vjerne klijente, tj. *familiares*. Rad obiluje primjerima te zaključuje da su Kaptol i biskup nastojali kontrolirati svaku prodaju, zamjenu i podjelu zemlje ili spriječiti prisvajanje zemlje od strane predijalaca. Zahvaljujući tim institucijama nastao je novi identitet predijalaca s osjećajem pripadnosti, a time i dugotrajan, stabilan sustav. Kraj rada donosi tablicu biskupskih i kaptolskih predijalaca.

Ivana Jukić u radu *The „Privatisation” of the Church Organisation during the 17th Century in Croatia: Research Thoughts and Suggestions* (207-220) promatra suodnos habsburških vladara i Crkve u Hrvatskoj, odnosno Zagrebačkoga kaptola, u kontekstu nastojanja vladara u izgradnji moderne države. Autorica taj odnos smješta u okvir Hrvatske 17. stoljeća, teritorijalno stanjene u *ostatke ostataka*. Crkva je u političkom jačanju imala potporu upravo vladajućih Habsburga, čija ih je vjerska politika nastojala ojačati

u interesu stvaranja lokalnoga partnera u oblikovanju moderne države. Katolička vjera u tom je procesu djelovala kao medij i bila proglašena službenom vjerom, pa nekatolici nisu mogli sudjelovati u političkom životu. Uza sve to zagrebački biskup bio je glavna figura organizacijskoga i duhovnoga života Crkve u Hrvatskoj, međutim pravo kralja na njegov izbor (*ius patronus*) u 16. i 17. stoljeću prelazi na sam Kaptol, a kralj i papa samo potvrđuju njihov izbor. Uz pomoć tablice zagrebačkih biskupa (1578. – 1703.) autorica zorno prikazuje trend izabiranja isključivo kanonika Zagrebačkoga kaptola ili rjeđe pavlina za zagrebačke biskupe, u odnosu na dotadašnje češće biranje visokoga plemstva, pod utjecajem kralja. U ostatku rada autorica na temelju tih zaključaka donosi niz pitanja za daljnja istraživanja, no za pitanje je li Kaptol postao prepreka kraljevskoj moći umjesto odgovora prikazuje tri slučaja koji pokazuju složenost ovoga pitanja. Slučajevi u pitanju moći i autoriteta u odnosu Kaptol – kralj prikazuju kompromise i popuštanja na obje strane te svaki slučaj pruža dodatne perspektive i interpretacije za daljnja istraživanja.

Knjiga *Institutional Aspects of Church and Social History* izvrsna je kompilacija devet radova koji metodološki na različite načine u širokom razdoblju pristupaju institucionalnoj povijesti. Nova istraživačka pitanja, prijedlozi i zaključci koje autori iznose čine knjigu vrijednom za svakoga medievista, a posebnu vrijednost široj znanstvenoj javnosti daju njezini multidisciplinarni radovi.

Ivan Marjanović

Ivan Majnarić, Ines Sabotič, ur., *Ego-historija i hrvatska historiografija*, Zagreb: Hrvatsko katoličko sveučilište, 2022, 115 stranica

Zbornik radova *Ego-historija i hrvatska historiografija* nastao je inicijativom i angažmanom urednika Ines Sabotič i Ivana

Majnarića, koji su po primjeru francuskoga historičara Pierrea Nore u zborniku *Essais d'ego-histoire* pozvali hrvatske historičare starije generacije, koji su svoju karijeru započeli 60-ih i 70-ih godina 20. stoljeća, da „ohistore“ vlastitu povijest koristeći se uzusima struke, odnosno da napišu autobiografije historičarskim perom. U zborniku se nalazi šest ego-historijskih studija hrvatskih historičara Zlate Živaković Kerže, Mire Kolar, Emilija Marina, Mirjane Matijević Sokol, Nenada Moačanina i Zdenka Radelića.

Na prvi bi se pogled na izdavanje ovoga zbornika moglo gledati sa skepsom budući da je sazdan od šest autobiografija doajena hrvatske historiografije i praktično, čini se, osim zbira biografskih činjenica i njihovih interpretacija, ne donosi neku novu spoznaju. No, upravo činjenica da se radi o autobiografijama historičara, dakle humanističkih znanstvenika, sasvim mijenja percepciju koju bismo mogli imati u početku. Humanistički znanstvenici, za razliku od znanstvenika prirodnoga, tehničkoga i dijela društvenoga područja, ne polaze od materijalne egzaktnosti, nego u najširem smislu proučavaju čovjekov odnos spram svijeta i proizvode ljudskoga duha, odnosno u istraživanju mnogo više polaze od svoje esencije – ljudskosti. Konkretno, da bi shvatili djelovanje ljudi u prošlosti, uočili i interpretirali povijesne procese te razjasnili kauzalne veze između pojedinih događaja, historičari nužno u taj proces, svjesno ili nesvjesno, unose vlastita iskustva nastala u specifičnom kontekstu, specifičnom vremenu, prostoru i zajednici. Historija koju je historičar producirao tako nije prošlost koja se dogodila, nego historičareva interpretacija konkretnih zbivanja iz prošlosti i prema tome, na unikatan i historiji specifičan način, ona je i dio njega. "Ohistorenje" povijesti uglednih historičara stoga je mnogo više od autobiografskih činjenica i moglo bi se shvatiti i kao svojevrsni priručnik za cjelovito shvaćanje historiografskoga opusa pojedinoga autora. Studentima, tj. historičarima u nastajanju,

ovaj bi zbornik mogao biti višestruko profesionalno koristan budući da ego-historije pružaju izvrstan primjer objektivnosti, odnosno prema uzorima, metodološkim konceptima i bavljenja historijom u cjelini.

Uvid u životne, obiteljske, ekonomske, ali i društvene, institucionalne i političke uvjete u kojima su historičari stvarali mogao bi se tumačiti i kao svojevrsan vrhunac stremljenja k idealu objektivnosti budući da su se u ovome zborniku umirovljeni znanstvenici mogli s odmakom i *sine ira et studio* očitovati o putu koji su prošli. Mladim istraživačima, ali i historiji kao znanosti, ove autobiografije, pisane na stručan način, mogu služiti za primjer kako s distance podvući crtu i analizirati cjelinu postignutog, ali i kako bi historičari, svjesni nemogućnosti postizanja pune objektivnosti, mogli doskočiti tom problemu.

Zajednička nit koja povezuje sve ego-historije ovoga zbornika neizmjerana je zahvalnost koju doajeni hrvatske historiografije izražavaju svojim profesorima, mentorima, starijim kolegama i suradnicima. Na listi spomenutih našla su se neka od najvećih imena hrvatske historiografije kao što su Mirjana Gross, Nada Klaić, Ljubo Boban, Duje Rendić Miočević, Jakov Stipišić, Tomislav Raukar, Igor Karaman, Danica Pinterović, Vladimir Stipetić, Ivo Vinski, Jaroslav Šidak, Ivo Banac i brojni drugi veliki povjesničari i pedagozi. Autori zbornika tako su se redom složili s izjavom Isaaca Newtona: „Ako sam vidio dalje od drugih, to je zato što sam stajao na ramenima divova.“ Mladi historičari iz ovoga zbornika mogu naučiti kako razviti konstruktivan odnos poštovanja prema iskustvima i tradiciji struke te da, kako piše profesor Radelić, svoje teme istraživanja ne proglašavaju odmah revolucionarno novim historiografskim disciplinama, nego da se uvijek valja sjetiti izreke *gloria discipuli, gloria magistri*.

Karakteristika ovoga zbornika koju nikako ne bismo smjeli izostaviti spomenuti jest i

njegova metodičnost. Pišući o svojim profesionalnim putevima, historičari su se neizbježno osvrtni i na trendove u historiografiji, pa je tako profesorica Živaković Kerže ustanovila pomanjkanje interesa za gospodarsku povijest, a profesorica Kolar uočila je u suvremenoj historiografiji pomanjkanje produkcije sinteza. Studenti koji budu čitali ovaj zbornik ipak će najbolje upamtiti perpetuirani poziv njegovih autora mladim historičarima da nikada ne izgube iz vida ključnu važnost izvora u historiji ili, da parafraziram profesora Moačanina, da ne gube previše vremena na Clifforda Geertza, nego da se suoče s izvorima.

U svojoj ego-historiji profesor Marin nabrojio je nekoliko specifičnih okolnosti koje su odigrale presudnu ulogu u njegovoj profesionalnoj formaciji, a bez kojih smatra da bi mu život krenuo sasvim drugim putem, pa se tako pitao bi li ikada postao arheolog da kao gimnazijalac, poučen očevim primjerom, nije pohađao tečaj za turističkoga vodiča. Profesorica Kolar, kako sama priznaje, možda nikada ne bi počela pisati znanstvene radove da ju na to odrješito nije potaknuo direktor Instituta za historiju radničkog pokreta Franjo Tuđman, a s druge pak strane njezina buduća studentica profesorica Živaković Kerže možda nikada ne bi doktorirala da je slušala zloguke proroke koji su joj predviđali osmogodišnji put do obrane doktorske disertacije. Možda ovaj zbornik ne bi spominjao ime profesora Nenada Moačanina da Jaroslav Šidak njegova oca nije zabrinuto pitao ima li on uopće predilekcije za historiju, a možda ni profesor Zdenko Radelić ne bi postao historičar da kao dječak nije slušao priče starijih o precima i dogodovštine iz partizana. Jedna je od osnovnih misli koje nam poručuju ego-historije ovoga zbornika da je profesionalni put sastavni dio životnoga puta i da je kao takav rijetko unison, pravocrtan i potpuno predvidiv. Historiografske produkcije junaka zbornika bile su uvjetovane kolopletom što olakotnih, što otegotnih okolnosti. Ipak, svi su autori

producirali zavidne bibliografije, i to češće unatoč nego u skladu s okolnostima. Najveći je stoga doprinos zbornika poruka da su velika znanstvena, tj. historiografska ostvarenja moguća i da se upornošću, ustrajnošću, skromnošću, gajenjem zdravih međuljudskih odnosa i prije svega radom može do tih velikih ostvarenja doći i unatoč ma kakvim okolnostima jer, kako navodi profesorica Matijević Sokol: „Voda uvijek nađe svoj put.”

Jakov Blagojević

***Anali Zavoda za povijesne znanosti
Hrvatske akademije znanosti i
umjetnosti u Dubrovniku 59 (2021),
349 stranica***

Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku objavio je 2021. novo izdanje časopisa *Anali*. Ovaj broj donosi deset izvornih znanstvenih članaka i osam prikaza, a *In memoriam* je posvećen dubrovačkom povjesničaru Bariši Krekiću.

Prvi među znanstvenim radovima koje ovaj broj časopisa predstavlja članak je Vesne Miović *Dragomano nostro della Porta: dragomani Porte u službi Dubrovčana (15. i 16. stoljeće)* (9-38). U radu se opisuje djelatnost „poklisara harača”, koji su pomoću prevodilačkih aktivnosti dragomana Porte tijekom kasnoga srednjeg i ranoga novog vijeka održavali diplomatske odnose između Dubrovačke Republike i Osmanskoga Carstva. Članak kronološki donosi imena svih važnih dragomana do 1709. koji su štitili dubrovačke interese te izlaže njihove specifične zahtjeve prilikom darivanja, točnije plaćanja, nakon obavljene službe. Kako Dubrovčani nisu imali svoje prevodioce od vremena sultana Murata II. do sredine 16. stoljeća, europski poliglotti imali su ključnu ulogu za uspostavu komunikacije sa sultanom ili njegovim dužnosnicima. Ujedno,